

EEN EEUW VERSCHIL MAKEN

100 JAAR FEMMA WERELDVROUWEN

Sarah De Coster

1920: Nationaal Verbond der Kristelijke Vrouwengilden (NVKV)

1932: Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden (KAV)

2012: Femma - 2021: Femma Wereldvrouwen

Wie in de archieven van de oude Femma-magazines duikt, stoot op een schat aan informatie. Terwijl oudere stereotiepe artikelen de wenkbrauwen doen fronsen, roept de scherpe activistische pen uit de jaren '70 dan weer bewondering op. De magazines zijn vooral confronterend, omdat ze ons doen beseffen dat de zaken die de huidige generatie vrouwen normaal vindt, ooit gewoonweg uit den boze waren.

Jonge vrouwen nu kunnen zonder problemen hogere studies aanvatten. Zelfontwikkeling wordt intens toegejuicht. De pil maakt voor de meeste meisjes al sinds de prille pubertijd een vast deel uit van hun dagelijkse routine. Een huwelijk hoeft tegenwoordig niet meer verplicht het einde van een bloeiende carrière te betekenen. Het beeld van een parlement vol mannen in maatpakken is slechts een schim uit het verleden.

Die verworvenheden zouden we niet kennen zonder de aanhoudende strijd van vele generaties feministen. Het persoonlijke is nu eenmaal politiek. Daarom zijn we het aan hen verschuldigd om de geschiedenis levendig te houden en hen te vieren.

KOESTER HET VERLEDEN

‘Niets is zo nefast voor een beweging als lijden aan geheugenverlies, zo wordt onduidelijk waar men mee bezig is en wordt ieder toekomstperspectief onmogelijk’. Die uitspraak van voormalig KAV-voorzitster Maria Vanneste houden we ten stelligste in ere. Maar wat waren die belangrijke evoluties van Femma Wereldvrouwen? En hoe slaan we daarmee de brug naar de toekomst? Dankzij de impactstudie die KADOC in 2020 schreef naar aanleiding van ons eeuwfeest vermijden we dat geheugenverlies. Onderzoekers deden de impact van Femma Wereldvrouwen op de samenleving in detail uit de doeken.

Al 100 jaar stellen we structurele ongelijkheden aan de kaak, verenigen we vrouwen in solidariteit en stimuleren we hun zelfontwikkeling.

Opmerkelijk is dat onze organisatie ‘in historisch perspectief de belangrijkste vrouwenorganisatie van Vlaanderen mag worden genoemd’. In de jaren '80 kende het toenmalige KAV maar liefst een ledenaantal dat 10 procent van de volwassen vrouwelijke bevolking omsloot. Vandaag mogen we ons nog altijd een van de grootste vrouwenorganisaties noemen.

Geschiedenis volgt nooit één rechte lijn. Maatschappelijke veranderingen hebben veel interne en externe dialogen afgedwongen, en brachten soms zelfs heftige discussies teweeg. Onze organisatie evolueerde mee met de tijdsgeest en bleef zichzelf steeds kritisch in vraag stellen. We maakten de nodige (soms flauwe en soms scherpe) bochten in onze visie op betaalde en onbetaalde arbeid, zelfontplooiing en onderwijs, ethische thema's en het verenigingsleven.

Onze drijfveer en kernwaarden bleven echter intact: Al 100 jaar stellen we structurele ongelijkheden aan de kaak, verenigen we vrouwen in solidariteit en stimuleren we hun zelfontwikkeling.

Eén van de strategieën om de evenwichtige combinatie voor iedereen te bekomen is de kortere werkweek. Hoewel nog steeds revolutionair, is het idee verre van nieuw: in de KAV-magazines uit de jaren '70 pronkten al titels als 'Minder werktijd per dag voor man en vrouw'.

VERWAARLOOSDE GEZINNEN

Maria Baers richtte in 1920 het 'Nationaal Verbond der Kristelijke Vrouwengilden' op, uit diepe verontwaardiging over de mensonterende omstandigheden waarin arbeiders verkeerden. Die verontwaardiging drijft Femma Wereldvrouwen nu nog steeds, maar kreeg een veel bredere invulling en onttrok zich van de eerder strikte christelijke zienswijzen.

In de jaren '20 poneerde het Verbond namelijk dat arbeid buitenshuis leidde tot oververmoeidheid en verwaarloosde gezinnen. Voor gehuwde vrouwen was dat uit den boze. Het verschil-denken stond toen centraal. Dat ging uit van de gedachte dat, hoewel man en vrouw 'evenwaardig' waren, ze wel verschillende maatschappelijke taken moesten vervullen. Het 'vrouw aan de haard' beeld werd in die periode uitdrukkelijk naar voren geschoven. Baers en het toenmalig Verbond benadrukten echter het grote belang van die rol en gingen in tegen de heersende opvattingen die vrouwenarbeid als 'ondergeschikt' bestempelden.

In 1968 publiceerde KAV de brochure *De vrouw nu. Een nieuw statuut*. Daarin maakte het verschil-denken plaats voor gelijke ontplooiingskansen. Buitenshuis werkende vrouwen werden geïntegreerd in de werking. De groeiende discriminatie werd een pijnlijke doorn in het oog. Onze roep om gelijk loon voor gelijk werk, de oproep om zorgetaken te herverdelen tussen mannen en vrouwen en de eis voor een betere combinatie van werk, zorg en vrije tijd klonken steeds luider.

Eén van de strategieën om de evenwichtige combinatie voor iedereen te bekomen is de kortere werkweek. Hoewel nog steeds revolutionair, is het idee verre van nieuw: in de KAV-magazines uit de jaren '70 pronkten al titels als 'Minder werktijd per dag voor man en vrouw'. Onder het motto *practice what you preach* maakte Femma Wereldvrouwen in 2019 furore met het 1-jarig experiment rond de 30-urige werkweek. Vandaag werken we aan een duurzaam traject van arbeidsduurvermindering bin-

nen de organisatie, informeren we bedrijven en beleidsmakers en volgen we de nieuwe ontwikkelingen in binnen-en buitenland op de voet. Het is een van de speerpunten in onze strijd voor een gendergelijke en solidaire samenleving.

VAN GOEDE HUISMOEDER NAAR ZELFBEWUSTE VROUW

In de jaren '30 ontstond de Praktische school voor huishoudkunde. Zoals het woord verklapt, leerden jonge arbeidersmeisjes daar hoe ze best het huishouden runden. Het aanbod omvatte een waaier aan vaardigheden: koken, wassen en strijken, maar ook kleren maken en herstellen, zieken verzorgen, kleine huishoudelijke reparaties uitvoeren en de tuin onderhouden. Voor Baers was dat dé manier waarop arbeidersmeisjes zich konden ontplooien, en vooral konden ontsnappen aan het erbarmelijke leven in de fabriek.

De Praktische school groeide later uit tot een plek waar onder andere kwetsbare mama's talloze workshops volgden, elkaar ontmoetten en ervaringen uitwisselden. De School versterkte vrouwen in hun weerbaarheid en zwengelde hun maatschappelijk engagement aan.

Waar voordien vooral de focus lag op de praktische vaardigheden, kreeg vanaf de jaren '60 de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in het onderwijs grote aandacht. Het Project Onderwijs Meisjes (POM) ging van start in '68 en had tot doel om meisjes uit de arbeidersstand te laten voortstuderen. Zij kregen namelijk te maken met een dubbele drempel: hun geslacht en sociale klasse. Het project had zeer positieve resultaten: in 1981 was de ongelijke verdeling van mannen en vrouwen enkel nog voelbaar op universitair niveau. Decennia later blijft Femma Wereldvrouwen hameren op het belang van roldoorbrekend onderwijs.

GESPANNEN VERHOUDING MET DE KERK

Lange tijd hield 'de Kerk' onze organisatie sterk in haar greep. Daar kwam langzaam verandering in. Vooral vanaf de jaren '70 voer KAV een nieuwe koers. Waar vroeger de bevordering van het geloof tot de expliciete doelen behoorde, werd er nu slechts vertrokken vanuit een 'christelijke inspiratie'.

In 1973 kwam KAV op de proppen met de artikelenreeks 'Verantwoord ouderschap'. In het eerste artikel veroorzaakte het zinnetje 'seksualiteit moet niet per se gericht zijn op het krijgen van kinderen' een storm aan hatelijke reacties.

Echtscheiding lag onder kerkelijke invloed bijvoorbeeld erg gevoelig binnen de brede beweging. Het werd zelfs actief bestreden: in de jaren '20 en '30 maakte de KAV duidelijk dat het zich 'zou verzetten tegen de valse gedachten over de verbreekbaarheid van het huwelijk'. Maar vanaf 1970 besteedde KAV uitdrukkelijk aandacht aan weduwen, ongehuwde en echtgescheiden vrouwen. In 1991 haalde de KAV zelfs het nieuws met haar 'Adviesdienst' voor Vrouwen en Echtscheiding. KAV wilde vrouwen beter informeren over hun rechten, en maakte daarmee meteen duidelijk dat ook gescheiden vrouwen

zeer welkom waren. Nu hebben we meer dan ooit oog voor de belangen van (gescheiden) alleenstaande vrouwen.

Ook met betrekking tot anticonceptie koos KAV voor een andere koers. Zo ging KAV in tegen de pauselijke 'Humanae Vitae', die dicteerde dat alle gebruik van anticonceptie strikt verboden was'. In 1973 kwam KAV op de proppen met de artikelenreeks 'Verantwoord ouderschap'. In het eerste artikel veroorzaakte het zinnetje 'seksualiteit moet niet per se gericht zijn op het krijgen van kinderen' een storm aan hatelijke reacties. Maar de stelling dat 'anticonceptie de verantwoordelijkheid is van elk koppel' kon tegelijk ook op bijval rekenen, en bovendien had het voor vele leden effectief een belangrijke impact op hun relatie en seksualiteitsbeleving.¹

Toen KAV zich in 2012 tot 'Femma' omdoopte, koos het er definitief voor om de christelijke band door te knippen, en zich te profileren als een pluralistische organisatie.

EEN ZITJE AAN DE TAFEL: JURIDISCHE EN POLITIEKE RECHTEN

Vanaf 1974 voerde KAV actief campagne om de politieke vertegenwoordiging van vrouwen op de agenda te krijgen. De 'Stem Vrouw'-acties, op poten gezet samen met het VOK, nu Furia, en de Nationale Vrouwenraad, behaalden het gewenste effect: het aantal vrouwelijke parlementsleden

steeg aanzienlijk. Daarnaast brak de organisatie een lans voor de verdere verruiming van quota op de kieslijsten. Ook na de invoering van de Wet Tobback-Smet (maximum twee derde van de kandidaten mocht van hetzelfde geslacht zijn) bleef KAV ijveren voor een garantie op een eerlijke verdeling van verkiesbare plaatsen, en een gelijke verdeling van uitvoerende mandaten tussen mannen en vrouwen.

Daarnaast speelde onze organisatie een doorslaggevende rol in het wegwerken van juridische ongelijkheden tussen mannen en vrouwen. De studiedienst werkte hard aan lijvige dossiers en kritische standpunten. Onder andere het huwelijks eigendomsrecht werd onder de loep genomen, omdat het in de praktijk nog heel wat juridische ongelijkheden bevatte. In 1971 werd daarom het Burgerlijk Wetboek in een ludieke protestactie 'ten grave' gedragen. Vandaag onderstrepen we nog steeds het belang van gelijke juridische en politieke rechten, zowel nationaal als internationaal.

LOKAAL VROUWEN VERBINDEN

Het belang van gemeenschapsvorming zit in het DNA van onze organisatie. Femma Wereldvrouwen is een plek waar vrouwen elkaar ontmoeten door middel van creatie. Al 100 jaar verenigen we vrouwen in lokale groepen. Vroeger speelden de zogenaamde 'wijkmeesteressen' een cruciale verbindende rol en gingen zij van deur tot deur een praatje slaan². Vandaag bestaat Femma Wereldvrouwen uit meer dan 700 lokale verenigingen. Verder blijven we innoveren om nieuwe leden te bereiken, zowel on- als offline.

Zo opende in 2018 De Maakerij in Leuven haar deuren. Femma Wereldvrouwen brengt daarmee specifiek stedelingen samen door middel van hippe workshops over bijvoorbeeld *bullet journaling* of *terrazzo onderzetters*. De Facebookgroep 'Urban jungle Leuven' heeft duizenden leden en de online oproep 'Femma haakt het' bereikte maar liefst 2 000 jonge en oudere vrouwen in heel Vlaanderen. Recent introduceerden we de online gemeenschap 'Eigen Tijd', waar vrouwen hun ervaringen rond hun eigen tijd kunnen uitwisselen. De groep stimuleert hen om bewust tijd te maken voor zichzelf, stil te staan bij de maatschappelijke verwachtingen, en zich los te maken van de ingeprate schuldgevoelens.

Een universele voorstelling van 'de vrouw' bestaat niet, daarom hebben we steeds oog voor de bestaande machtsongelijkheden tussen vrouwen onderling.

ONGELIJKHEDEN TUSSEN VROUWEN

Aandacht voor vrouwen in een kwetsbare positie zat al van bij het ontstaan sterk ingebakken in de organisatie. De 'moreel-religieuze vorming' voor vrouwen in sociaal kwetsbare posities werd in de beginjaren weliswaar getekend door een eerder superieure paternaliserende toon. Ook ontsnapte KAV niet aan het wijdverspreide koloniale gedachtegoed in de jaren '60.

Vanaf de jaren '80 kaartte KAV in samenwerking met de vzw Wereldsolidariteit de drempels die migrantenvrouwen in België ondervonden aan. De leden werden daarnaast ook grondiger geïnformeerd over de situatie van de vrouwen uit 'het Zuiden'. De *Femina Quartier*-werking zag in '92 het levenslicht, om Brusselse vrouwen in moeilijkere posities te betrekken bij het verenigingsleven. Drie jaar later stelde KAV uitdrukkelijk dat ze er is voor 'alle vrouwen' die haar missie en visie delen.

Fast forward naar 2021: De fusie met Federatie Wereldvrouwen bevestigt de expliciete keuze om te evolueren naar een ware inclusieve beweging. Een universele voorstelling van 'de vrouw' bestaat niet, daarom hebben we steeds oog voor de bestaande machtsongelijkheden tussen vrouwen onderling. Dankzij de doelgroepgerichte 'Tijd voor mij'-werking bijvoorbeeld, zorgen we ervoor dat kwaliteitsvolle vrije tijd niet enkel een voorrecht blijft van de 'happy few'.

DE VLUCHT VOORUIT

De bovenstaande evoluties tonen dat de samenleving een sterke Femina Wereldvrouwen-stempel draagt. Onze organisatie koos in het verleden vaak bewust voor de weg van 'gematigdheid' en geleidelijke verandering, om een zo breed mogelijk publiek mee te krijgen in haar verhaal. Tegelijk toonden verschillende generaties de moed om harder uit de hoek te komen. Zelfs al landden de ideeën en acties niet bij alle leden in even goede aarde. Steeds hebben we gepleit voor een gelijkere samenleving waarin vrouwen zich kunnen ontplooien en elkaar kunnen ontmoeten, met oog voor kwetsbaarheden. Dankzij het vermogen van onze organisatie om

zichzelf in vraag te stellen en sterke keuzes te maken, is ze erin geslaagd om na 100 jaar relevanter dan ooit te zijn.

Vandaag geven we actief vorm aan een rechtvaardige wereld. We bouwen samen aan een inclusieve toekomst, door een vuist te maken tegen onrecht en te werken aan échte keuzevrijheid voor alle vrouwen. Voor Femma Wereldvrouwen moet een kwaliteitsvol evenwicht tussen betaald werk, onbetaalde zorgarbeid en vrije tijd voor iedereen – ongeacht gender, geardeid, afkomst, opleiding – binnen handbereik liggen. We eren de moedige vrouwen uit het verleden en nemen de fakkel over, zodat de komende generaties jonge vrouwen vol trots kunnen terugblikken op al onze tastbare verwezenlijkingen.

N

1. Goossens, C. (2019). Femma
2. Janssens et al (2020). KADOC, p.8

Brumagne, E. (2019). Ode aan Maria Baers, de geestelijke moeder van Femma. Femma. Geraadpleegd via <https://www.femma.be/nl/blog/artikel/ode-aan-maria-baers-de-geestelijke-moeder-van-femma>

De Maekerij. Workshops. Geraadpleegd via <https://www.demaekerij.be/workshops>

Femma- Beleidsplan 2020-2025

Femma Maakt het. <https://www.femmamaakthet.be/>

Femma. De Praktische school <http://www.femma.be/nl/de-praktische-school>

Goossens, C. (2019). Simone Creyf maakte mee maatschappelijke verandering. 100 verhalen. Femma. Geraadpleegd via <https://www.femma.be/nl/blog/artikel/simone-creyf-maakte-mee-maatschappelijke-verandering>

Janssens, L., Vercruyse, S.M, Coussement, A. (2020). De impact van Femma: Maatschappelijke rol en betekenis van de christelijke arbeidersvrouwenbeweging in historisch perspectief (1920-2020) KADOC.

KAV 'Van emancipatie gesproken'